

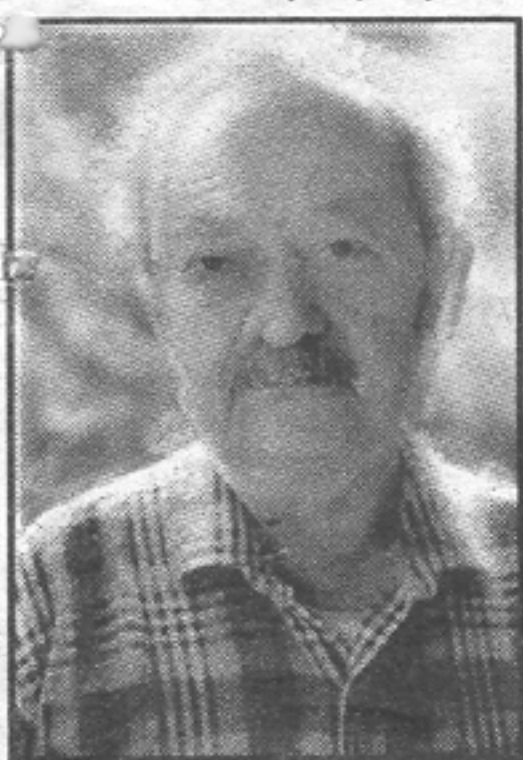
שלושה ספרים וכלב

שלושה ספרים של ישראל לרמן: רוצה להיות אמא, 36 עמ', מסדה • הילד מגדת הנחל, 118 עמ', מסדה • החוליה מכה שנית, 54 עמ', אופיר.
חזה חבושי, מתנה נישמת, 87 עמ', מסדה.

ידיעות אחרונות, 30.4.1993

ש סופרים שכבר הובטח להם מקום של כבוד על מדף ספרות הילדים העברית, וישראל לרמן הוא ללא ספק אחד מהם. אבל מסתבר שסופר יכול להיות נהדר בסוג אחד של סיפורים ומאוד מאכזב בסוגים אחרים. ישראל לרמן נמנה עם הטובים בסופרים לבני הנעורים, ובאחד מתוך שלושת הספרים שהוציא באחרונה לאור הוא שב ובונה, כמו בעבר, סיפור ילדות אמין ונפלא. למרבה האכזבה, אי אפשר לומר זאת על שני הספרים האחרים, מה שמלמד שלא תמיד כדאי לחרוג מהעולם האוטנטי שלך ולנסות מולך בלהיות 'סופר ילדים מקצועי'.

ספריו הידועים של לרמן "כל השבט הזה" (1966), "רובונים ליגאל" (1968), "יורים על השכונה" (1969), "המורה שלנו חברמן" (1974) כולם בהוצאת עם עובד, מתארים חוויות ילדות ונעורים בשכונת נשר שליד חיפה ומצטיינים בכוח שיכנוע פנימי. העניין הרב בהם נובע לא מעט בזכות מה שאפשר לבנות 'אמיתות הסיפור'. והנה דווקא ברומן ההיסטורי שכתב, "החוליה מכה שנית", רומן המבוסס על סיפור אמיתי, לא הצליח לרמן לבנות סיפור אמין ומעניין. לרמן לא מצא את הדרך לבנות עלילה שתמריא מעבר לתיאור טכני של מבצעי החבלה השונים של הפלי"ם. התוצאה היא רומן משמים וחוזר על עצמו עד לזרא.

ישראל לרמן. כוח שיכנוע

הספר מתאר את המבצעים השונים של הפלי"ם בשנים של טרום המדינה, מבצעים דראמטיים ביותר, אבל לרמן בקושי מצליח לשמור על מתח. יתרה מכך, כשהוא מנסה לשחזר את עולמם של הלוחמים בין מבצע למבצע, שום סיפור אנושי אינו נבנה. לא פעם במהלך הקריאה תפסתי את עצמי משתוממת על גודל ההחמצה. הרי בין השורות מסתתר סיפור גדול: סיפור מסירותם של חברי החוליה, העוזבים את כל עיסוקיהם ומתגייסים למשימה, בעזרתם הבלתי-נלאית של חברי קיבוצים, הסובלים בעצמם מקשיי יום-יום; שלא לדבר על הדאמה הגדולה של העולים הרבים המתרפקים על שערי הארץ, על גירושם האכזרי ממנה, ועל הנסיונות החוזרים ונשנים לחבל בפעולות הגירוש אל הבריטים. כלל לא ברור לי מדוע לא ידע לרמן לנצל את החומרים הסיפוריים של סיפורי המעפילים עצמם, המחנות בקפריסין, הקפריסאים ששיתפו פעולה עם חברי הפלי"ם הארץ-ישראלים ועוד.

כל זה מצוי כמידע בספר, אך לא נבנה ממנו סיפור. לרמן החליט משום מה להצמיד את העלילה לשרשרת החבלות שביצעו אנשי החוליה, ולהפוך את הקישעקע (אבוב החבלה) למושא העיקרי של הרומן, בכך מנע מעצמו, מלכתחילה, אפשרות לנצל את החומר הנפלא שעמד לרשותו. גם הנסיונות לתאר את ההזוי בתוך החוליה לא עלו יפה, ותאור החברמניה של חברה גולש לא אחת לוולגריות.

"החוליה מכה שנית" זכה גם לעריכה רשלנית ביותר: לא רק שגיאות גסות בעברית, אלא גם חזרה אינסופית על אותו העניין, לפעמים על אותם משפטים. אפילו להגהה מקצועית לא זכה. מוטב היה להוציא אותו מן המחזור ולשכתב אותו מחדש, תוך עריכה והגהה מוקפדים.

במיטבו, כסופר נפלא של סיפורי ילדות, מתגלה ישראל לרמן כהילד מגדת הנחל. במוקד הסיפור עומד, לכאורה, ניסיונו של ילד לגדל גור כלבים במושבה, בימים שבהם אפשר היה להשיג בקבוק תינוקות רק באמצעות מרשם של רופא קופת-חולים, והכף הכי גדול היה לכרסם קרח מאוטורקרת. למעשה, עומד במרכז הסיפור תיאור ילדות המתפתחת בין המספר לבין ילד בדרווי שמעבר לגדת הנחל. זהו סיפור על פרק הזמן שבין ילדות להתבגרות, הנמסר באמצעות המספר-הילד בלי שמץ של זיוף. באמצעות הדמות המהימנה מאוד של המספר, מצליח לרמן להעמיד את תיאור חיי המושבה באופן חיוני וצבעוני, שגם אם יש בו הרכה נוסטלגית, לא נגרע דבר מכוחו. אין צורך לומר, שאת גורת הכלבים של המספר, זריזה, אי אפשר שלא לאהוב.

מאכזב היה לקרוא אחרי הספר הזה את הספר המיועד לגיל הרך: "רוצה להיות אמא". זהו סיפור שחוק על ילדה ובובתה ועל כמה בעצם קשה להיות אמא (אם במקרה עוד לא ידענו זאת).

■ ■ ■

גם ב"מתנה נישמת" של חזה חבושי מוצגת חוויה של גידול כלבים. כל סופר מתחיל יודע שכלב הוא מטבע עובר לסוחר בספר ילדים, אבל מתברר שלא תמיד ולא בכל מחיר. גם אוהבת כלבים כמוני מתעצבנת כשמנסים למכור לה הרצאות וסריגוריות במסווה של סיפורים לילדים. עושה רושם שחזה חבושי חזרה מביקור אצל הוטרניר, עמוסה במלאי אפיזודות מחיי הכלבים והעלתה אותם על הנייר, בלי לעשות מאמץ מיוחד להפוך אותם לסיפור של ממש. התוצאה העגומה היא סיפור שאינו בונה לא חוויה ולא דאמה. אולי ילדים ילמדו מהספר שאם הכלב חולה, אזי צריך ללכת לוטרניר, אבל בשביל זה לא צריך לקרוא סיפורים, ובעצם גם לא לכתוב אותם.

■ זהר שביט